

PARADIGME EVOLUTIVE ALE DESIGNULUI CONTEMPORAN: ASPECTE CONCEPTUALE ESTETICO-FILOSOFICE

EVOLUTIVE PARADIGMS OF CONTEMPORARY DESIGN: CONCEPTUAL AESTHETICAL AND PHILOSOPHICAL ASPECTS

ELEONORA FLOREA¹,
doctor în arte, profesor universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 7.05
7.012

Articolul este dedicat studierii problemei evoluției designului în societatea contemporană, în cadrul căreia designul devine un factor prioritar de progres social. Aria de aplicare a designului este foarte amplă. Autorul realizează o analiză detaliată a designului contemporan și elaborează tipologia designului: designul obiectelor, designul proceselor, designul mediului, designul informațional. Menirea socială a designului în civilizația contemporană constă în protejarea omului și a mediului de vitalitate umană prin dezvoltarea eco-designului, psiho-designului, etno-designului.

Cuvinte-cheie: design, societate contemporană, evoluție, tipologie, progres social

The article is devoted to the study of the problem of the design evolution. In contemporary society, the design becomes a primary factor of social progress. The field of application of design is very ample. The author provides a detailed analysis

1 E-mail: eleonora.florea@mail.ru

of contemporary design and develops the following typology of design: objects design, process design, environmental design, information design. The mission of design in contemporary civilization is the protection of the human being and environment of human vitality through the development of eco-design, psycho-design, ethnic-design.

Keywords: design, contemporary civilization, evolution, social progress, typology

Introducere. Designul, ca sinteză artă – știință – tehnică, punte de echilibru între utilitate și frumusețe

În secolul XIX, secol al electricității și căilor ferate, radioului și cinematografului, în procesul unui progres tehnic vertiginos în cadrul *civilizației industriale*, apare un nou fenomen de activitate creativ-artistică, științifică și tehnică – *designul*. În conformitate cu profetica afirmare a celebrului arheolog și politician francez, contele Leon de Laborde (1807-1869), declarată încă în anul 1856: „Viitorul artelor, al științelor și al industriei se află în unirea lor” [1], designul a evoluat ca un proces interdisciplinar de sinteză, fiind o punte de echilibru între *artă – știință – tehnică*. Iar pe parcursul secolului al XX-lea interferența acestor domenii ajunge la o fuziune perfectă, conferindu-i designului proprietățile unui fenomen sistemic [2, 3].

Designul se definitivează ca un proces complex, multidimensional și continuu, desfășurat în mai multe etape la nivel de *concept, proces și rezultat*, iar proiectarea tehnico-artistică este orientată spre armonizarea calităților de *utilitate și frumusețe* ale mediului obiectual, spațial, informațional și proceselor de activitate umană.

Scopul principal al design-proiectării constă în realizarea maximă a unei idei constructive a obiectului într-o formă de o înaltă valoare artistică. Obiectivele designului sunt orientate spre armonizarea indicilor de funcționalitate, ergonomicitate, economicitate, siguranță și frumusețe, toate elementele fiind într-o corelație de interdependență.

Premisele și precursorii designului

Întreaga lume materială creată de om – uneltele de muncă, obiectele de uz practic – au o istorie foarte veche, începând cu perioada preistorică și continuând pe parcursul perindării civilizațiilor și stilurilor artistice. La fel de veche este și tendința omului de a-și perfecționa permanent habitatul și obiectele ce le produce și le utilizează, dezvoltându-le calitățile utilitare și ameliorându-le forma. În toate timpurile a existat și o corelare între posibilitățile materiale, nivelul tehnologic, mijloacele de confecționare și capacitatea de creație. În epocile producției meșteșugărești artistul și tehnologul se contopeau, devenind o singură persoană. Ca rezultat, specialiștii consideră, că geneza designului pornește din preistorie, abordând așa noțiuni ca „design etern”, „design spontan”, „protodesign” etc.

Arhaice sunt și primele teorii de corelare a *utilului* cu *esteticul*: ele au apărut încă în antichitate [4, 5] și aparțin marilor filosofi, ca Aristotel, Socrate, Platon. Astfel, Socrate releva importanța raportului între funcția și forma obiectului, considerând, că lucrurile ce servesc omului sunt, în același timp, frumoase și bune. Aceste idei, găsimu-și continuare în epoca Renașterii în tratatele lui Leonardo da Vinci, în secolele XVII-XVIII se abordează în lucrările filosofului, matematicianului și fizicianului german G. Leibniz (1646-1716), în cercetările inventatorului rus A. Nartov (1693-1756) etc.

În calitate de preocupare specializată, designul se înființează în a doua jumătate a secolului XIX, tot atunci făcându-și apariția și primele abordări teoretice ale designului în lucrările arhitectului și teoreticianului de artă german H. Semper (1803-1879), în studiile scriitorului și teoreticianului de artă englez J. Ruskin (1819-1900) ș.a. Au fost formulate și *principiile științifice ale designului*. Autorul lor a fost cunoscutul pictor, scriitor și estetician englez William Morris (1834-1896), considerat a fi și primul teoretician al designului, care încă în deceniile opt-nouă ale secolului XIX a identificat ***principiul de coerență între forma obiectului și destinația lui funcțională***.

Concepțiile în design în prima jumătate a secolului XX

Fiind constituit în contextul *civilizației industriale*, designul la începutul secolului al XX-lea a generat tendința spre forme utilitare, funcționale, eliberate de decorativismul *floral* al stilului Art Nouveau, această viziune fiind într-o formă metaforică exagerat exprimată în eseu *Ornament și crimă* a arhitectului austriac Adolf Loos (1870-1933). Iar arhitectul Hermann Muthesius (1861-1927), întemeietorul uniunii de producere „Werkbund”, inaugurată în Germania în 1907 (care a reunit specialiști în industrie, arhitectură, pictură, comerț etc.), a formulat principiul *funcționalismului estetic*. Acest principiu a fost dezvoltat în continuare de către arhitectul Walter Gropius (1883-1969), directorul primei școli superioare de pregătire a specialiștilor-designeri „Bauhaus” (1919), care a activat cu deviza *Artă și tehnică – o unitate*. El a fost promovat și de pedagogii instituției – artiști remarcabili, precum Kandinsky, Klee, Mondrian, Brener ș.a.

Aceeași tendință spre forme funcționale s-a manifestat și într-un alt curent artistic european de amploare, apărut la începutul secolului XX în Rusia – *constructivismul*, derivat din ideile geometrismului ale pictorului Kazimir Malevici (1878-1935). Concepțiile estetice ale constructivismului mizau pe calculul matematic, tehnica fiind tratată ca un veritabil izvor de frumusețe. Reprezentanții constructivismului – Vladimir Tatlin (1885-1953), Alexander Rodchenko (1891-1956) și mulți alții – au militat pentru estetica rezonabilității și raționalismului prin aplicarea celor mai noi cuceriri ale științei, celor mai noi tehnologii și materiale, abordând un design avangardist, influențat de „tehnologismul” și „inginerismul” formelor industriale.

O etapă importantă în evoluția concepțiilor estetice și eticii profesionale în design se asociază cu activitatea lui Raymond Loewy (1893-1986), nume notoriu înscris în lista celor o sută de personalități celebre ale SUA din secolul XX. Pionier al designului industrial american, el este promotor al unor concepte estetice de design distinctiv, memorabil și evocator, orientat spre sporirea capacității de concurență a produselor. Concomitent, Loewy a elaborat codul etic al designerului, bazat pe competență, onestitate, ca norme de comportament în relațiile cu producătorii și consumatorii, promovând, astfel, o adevărată cultură a activității în design.

În prima jumătate a secolului XX apar primele studii științifice, în care au fost analizate unele fenomene ale *artei industriale și designului industrial*. Acestea au fost lucrările întemeietorului filosofiei artelor contemporane, esteticianului britanic Herbert Read (1893-1968): „Artă și industrie” („Art and Industry”, 1934) și „Viitorul designului industrial” („Future of Industrial Design”, 1946).

Concepțiile în design în a doua jumătate a secolului XX. Noile tendințe conceptuale la etapa contemporană

În perioada postbelică, în istoria designului se realizează constituirea temeliei unei științe noi – *estetica industrială*, elaborarea teoretică a căreia se plasează drept obiectiv principal al Institutului Esteticii Tehnice, fondat în 1952 de către remarcabilul designer francez Jacques Vienot. Această știință investighează problemele frumosului în domeniul producției industriale.

În deceniile următoare, odată cu progresul tot mai accelerat al științelor și tehnologiilor informaționale, importanța designului este în continuă creștere. Designul se infiltrează în toate sferele vieții sociale, în întreaga „creație obiectuală” [6, p. 21], specialiștii delimitând simbolic diapazonul obiectual prin expresia „de la ac – la avion” [4, p. 185]. Designul se implică în procesele organizaționale ale activității umane; el este prezent în proiectarea și amenajarea diferitor sisteme spațiale: de interior, exterior sau ambient natural; în structurarea mediului informațional (web-designul, media-designul). În legătură cu acesta, tot mai actuală devine problema clasificării designului [7]. În temeiul analizei diverselor sisteme de clasificare [5, 6, 8], propunem propria tipologie a designului [9]: *designul obiectelor, designul activităților, designul mediului, designul informațional*, reprezentată grafic în *Figura 1*.

Figura 1. Tipologia designului



Noile tendințe în dezvoltarea designului sunt determinate de problemele stringente ale contemporaneității [10]. În acest context, după cum consemnează V. Medvedev în lucrarea *Cu privire la structura teoriei designului* [11], apare o nouă ramură în teoria designului – **filosofia designului**, domeniu științific în care se argumentează necesitatea investigării corelației unor astfel de fenomene de importanță mondială, precum: *design – natură*, *design – societate*, *design – individ*. Aceste direcții științifice sunt generate de obiectivele soluționării problemelor societății contemporane de amploare universală: pericolul și repercusiunile *crizei ecologice*, consecințele *globalizării culturale*, disconfortul psihologic al individului și sporirea maladiilor psihice în condițiile civilizației contemporane și „*exploziei informaționale*”. Prin urmare, în procesul interpretării științifice a designului se formează noi concepții: *ecologică*, *etno-culturologică*, *antropologică*. În mod similar se desfășoară paradigmele evolutive ale designului.

Eco-designul contribuie la soluționarea problemelor generate de criza ecologică prin revizuirea materialelor și tehnologiilor, în scopul racordării lor la utilizarea resurselor non-toxice și energetic regenerabile, sporirea calității și longevității produselor; reutilizarea și reciclarea produselor folosite.

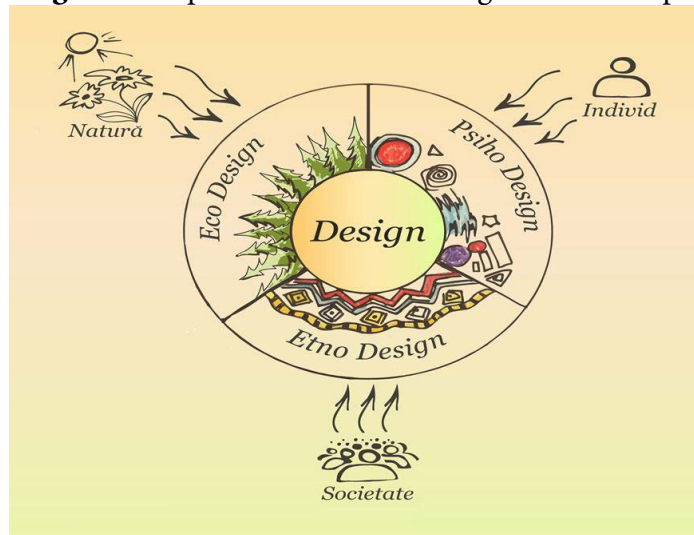
Etno-designul urmărește scopul rezolvării consecințelor producției industriale în serie, desfășurate cu amploare în prima jumătate a secolului XX, care au generat inevitabil procese de standardizare și unificare, iar în contextul globalizării – afirmarea așa-numitului *stil internațional*, lipsit de coloritul patrimoniului etnocultural. Depășirea acestei situații se promovează în cadrul designului etnic, manifestat prin renașterea tradițiilor culturale și reevaluarea identității etnice. Este semnificativ faptul că în avangarda practicii designului mondial s-au plasat acele școli de design (japonez, scandinav, italian, african etc.), ale căror stiluri etnice și păstrarea caracteristicilor specifice ale patrimoniului cultural sunt deosebit de pronunțate. Un mare interes se manifestă și pentru stilurile etnice autohtone, care prin prezența elementelor de cultură materială populară revitalizează viziunile seculare asupra mediului obiectual și alimentează proiectele de amenajare a interioarelor, a spațiilor urbane și a landşaftului peisajer.

Psiho-designul prezintă un nou domeniu al designului contemporan, în care se promovează activ concepția *antropologică*, având la temelie ideile lui Hipocrate despre sănătatea și starea psihică a omului ca rezultat al calității mediului vital care îl înconjoară. Concomitent, această concepție abordează ideile savantului olandez Piter van Gog despre „climatul vital”, aplică rezultatele investigațiilor Institutului de Medicină Cosmică din Rusia despre construirea interioarelor navale în raport cu portretul psihologic al astronautilor, utilizează unele elemente ale teoriilor tradiționale chineze *Feng shui* despre

câmpurile geomagnetice și influența energetică a interioarelor de locuit asupra psihicului uman, vieții personale și comportamentului social al individului. Acest domeniu al designului promovează elaborarea unor design-proiecte unice, individualizate și personalizate.

Realizând o succintă trecere în revistă a noilor tendințe în cercetarea aspectelor filosofice ale designului, am elaborat prezentarea grafică a acestor fenomene, modelându-le în *Figura 2*.

Figura 2. Aspecte filosofice ale designului contemporan



Concluzii

În încheiere, din cele expuse mai sus concluzionăm că fenomenul design, fiind un produs al epocii industriale din secolul XIX, pe parcursul secolului XX a evoluat într-un proces îndelungat de dezvoltare continuă, extinzându-și aria intervenției în diverse domenii ale sferelor economice și sociale.

Începând cu deceniile șapte-opt ale secolului XX – începutul secolului XXI, în evoluția designului se identifică noi procese evolutive, determinate de concepții elaborate în concordanță cu obiectivele soluționării problemelor stringente ale civilizației contemporane, orientate spre crearea condițiilor optime pentru existența omului în armonie cu propriul univers spiritual, cu identitatea sa etnoculturală și cu natura înconjurătoare.

Referințe bibliografice

1. TOLEA, L. *Scurtă istorie a designului* [online]. [accesat 21 oct. 2019]. Disponibil: <https://www.academia.edu>.
2. Дизайн: *Очерки теории системного проектирования*. Ред. Л.А. Соловьева. Ленинград: Изд-во Ленинградского у-та, 1983.
3. FLOREA, E. Metodologia designului în viziunea teoriei generale a sistemelor. In: *Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului: materiale ale conf. teh.-șt. intern.*(13–15 noiem., 2014). Chișinău: CEP USM, 2014, vol. 1, pp. 67–72. ISBN 978-9975-71-581-2.
4. КОВЕШНИКОВА, Н. *Дизайн: история и теория*. Москва: Омега-А, 2009.
5. РУНГЕ, В.Ф. *История дизайна, науки и техники*. М: Архитектура-С, 2006.
6. РОЗЕНСОН, И. *Основы теории дизайна*. Санкт-Петербург: Питер, 2007.
7. СТЕПАНОВА, Т., СТЕПАНОВ, А. Классификация дизайна, как теоретическая проблема. В: *Академический вестник УНИИП РААСНЮ*. 2011, № 4. с. 96–98.
8. МЕДВЕДЕВ, В. *Сущность дизайна: теоретические основы дизайна*. Санкт-Петербург: СПГУТД, 2009.
9. FLOREA, E. Designul – factor de progres al civilizației contemporane. In: *Probleme actuale ale urbanismului și amenajării teritoriului: materiale ale conf. tehn.-șt. intern.* (13–15 noiem., 2014). Chișinău: CEP USM, 2014, vol. 1, pp. 61–66. ISBN 978-9975-71-581-2.
10. FLOREA, E. Designul – răspuns la problemele globale ale contemporaneității. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*, 2015. Chișinău: Notograf Prim, 2015, nr. 3 (26). ISSN 2345-1408.
11. МЕДВЕДЕВ, В. О структуре содержания теории дизайна. В: *Дизайн. Материалы. Технология*. 2008, nr. 4 (7), с. 17–25.